

УДК 061.2:336.71:330.526.39
DOI 10.31499/2618-0715.1(10).2023.281656

МОЛОДІЖНІ БАНКИ ЯК ІННОВАЦІЙНА ТЕХНОЛОГІЯ МОЛОДІЖНОЇ УЧАСТІ

Пеша Ірина, кандидат педагогічних наук, доцент кафедри соціальної роботи та реабілітації Національного університету біоресурсів та природокористування
ORCID 0000-0001-8367-2010
E-mail: pesha_iv@ukr.net

У статті представлено досвід впровадження в Україні молодіжних банків, що є однією із ефективних і дієвих форм молодіжної участі, які успішно діють у різних країнах світу. Молодіжний банк це молодіжне об'єднання, що стимулює молодіжні ініціативи шляхом фінансової підтримки соціальних проєктів, що реалізуються молоддю в територіальних громадах. В Україні молодіжні банки ініціатив діють з 2008 року і організовані переважно при місцевих фондах громад. Поширення в Україні молодіжних банків ініціатив як ефективного інструменту формування суспільно активної життєвої позиції, лідерських та організаційних якостей молодих людей потребує вивчення національного досвіду та розробки рекомендацій щодо організації роботи благодійних молодіжних об'єднань.

Ключові слова: участь молоді, форми молодіжної участі, молодіжна робота, молодіжні банки ініціатив, благодійництво.

YOUTH BANKS AS AN INNOVATIVE TECHNOLOGY FOR YOUTH PARTICIPATION

Piesha Iryna, PhD in Pedagogical Sciences, Associate Professor of Social Work and Rehabilitation, National University of Life and Environmental Sciences
ORCID 0000-0001-8367-2010
E-mail: pesha_iv@ukr.net

One of the forms of youth participation that has proved its effectiveness is represented by youth banks, which successfully operate in different countries of the world. A youth bank is a youth organization, which supports youth initiatives by providing financial aid for youth projects, which are being implemented by youth in territorial communities. There are several models for organization of youth bank operations, but the major "features" that differentiate youth banks from other youth programs are that young people conduct grant competitions of youth projects by themselves as well as on their own collect funds for financial aid of projects-winners of the competition.

In Ukraine youth initiative banks have been operating since 2008 and mainly organized by local community foundations. The majority of youth projects, winners of grant competitions, are aimed at municipal improvement of residential areas and providing aid for socially vulnerable categories of population. Participants of a youth bank organize different charity events in order to raise funds for grant support of youth projects.

Activities of youth initiative banks are aimed, first of all, at: stirring up project activities in the youth environment; attracting resources for youth projects; youth participation in the decision-making processes and development of local communities; training of leaders and raising a youth expert community.

Promotion of youth initiative banks in Ukraine as an efficient tool for building up a socially active life stand, leadership and organizational skills of young people, requires studying of national experience and development of recommendations for organizing work of charitable youth associations.

Key words: *youth participation, forms of youth participation, youth work, youth initiative banks, charity.*

Постановка проблеми. Стратегічним завданням молодіжної політики України є активізація участі молоді у суспільному житті, що потребує впровадження інноваційних форм та методів молодіжної роботи, спрямованих на залучення молодих людей до прийняття рішень що стосуються молодіжних питань та безпосередньої їх реалізації [4]. Дієва участь молоді у суспільному житті є основою розвитку громадянського суспільства країни, з іншого боку виступає інструментом формування демократичних принципів та активної громадянської позиції молоді.

Відповідно до Переглянутої Європейської Хартії про участь молоді у місцевому та регіональному житті активна молодіжна участь потребує забезпечення відповідних умов: право участі, засоби, простори, можливості, за необхідності, підтримка в участі та впливі на прийняття рішень що забезпечує участь молодих людей у різних заходах та процесах, спрямованих на розвиток громади і суспільства. Активна молодіжна участь означає вплив молодих людей на прийняття рішень, що впливають на життя молодих людей або просто є важливими для них, а також відповідальність за прийняті рішення та їхню реалізацію.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблеми участі молоді у суспільному житті та роль держави у створенні умов активізації молодіжної участі досліджували українські науковці, зокрема, Є. Бородін, В. Барабаш, М. Головатий, В. Гловенько, М. Канавець, Л. Кіндрат, Є. Савін, Л. Савчук. Особливості та форми участі молоді у суспільному житті територіальної громади досліджували О. Кулініч, І. Парубчак, К. Плоский, М. Перепелиця. Форми та методи молодіжної роботи спрямовані на активізацію молодіжної участі у суспільному житті та розбудові територіальних громад знайшли своє відображення у наукових роботах Л. Кіндрат, Л. Мукосеєвої, О. Пометун, Н. Тілікіної.

В той же час потребує належного наукового аналізу впровадження в Україні інноваційних механізмів молодіжної участі, зокрема, молодіжних банків, які діють в країні з 2015 року і об'єднують ініціативну молодь та забезпечують умови активного залучення молодих людей до суспільного життя.

Мета статті – визначити особливості та умови впровадження у практику молодіжної роботи в Україні молодіжних банків ініціатив як інноваційної технології молодіжної участі.

Виклад основного матеріалу дослідження. Молодіжний банк – це форма залучення молоді до вирішення соціальних питань, що стосуються безпосередньо молоді а також є нагальними для громади в якій проживають молоді люди. Діяльність молодіжного банку спрямована на підтримку молодіжних ініціатив спрямованих на розвиток громади шляхом організації конкурсів благодійного фінансування проєктів, які реалізуються молоддю.

Учасники молодіжного банку – соціально активні молоді люди, які створюють умови підтримки молодіжних ініціатив, а саме: займаються пошуком благодійників та коштів, залучають активну молодь до розробки соціальних проєктів, організують та поводять конкурси молодіжних проєктів. Учасники працюють як волонтери, на добровільній основі.

Технологія фінансування проєктів через грантові конкурси, що проводяться молоддю і для молоді, широко поширена в США, Канаді, Європі. Перша молодіжна благодійна програма, в якій молоді люди шукали гроші на проведення конкурсу молодіжних соціальних проєктів і самостійно організували і проводили конкурс, була впроваджена у 1985 році Громадським фондом Вашингтона (США).

Молодіжні банки (YouthBanks) з 2002 року успішно працюють у 24 країнах світу. Модель молодіжного банку є унікальним методом залучення молоді до прийняття рішень та вирішення проблем місцевої громади. Місія банку – збирати та розподіляти кошти на молодіжні проєкти. Особи, які беруть участь у YouthBanks у всьому світі, з'єднані через

мережу YouthBank International, яка почала офіційно працювати у квітні 2013 року. YouthBank International – це організація яка підтримує та розвиває/масштабує модель YouthBank, сприяючи та підключаючи глобальну мережу Youthbank.

З 2015 року Ініціативний центр сприяння активності та розвитку громадського почину «Єднання» (ІСАР «Єднання») є офіційним представником YouthBank International і веде роботу з розвитку молодіжних банків ініціатив в Україні.

Молодіжний банк – банк ідей і проєктів, молодіжний банк ініціатив – некомерційна молодіжна організація, яка здійснює благодійну діяльність шляхом збору коштів та фінансової підтримки на конкурсній основі некомерційних проєктів, що реалізуються молоддю в територіальних громадах.

Молоді люди можуть долучатися до роботи молодіжного банку як:

- учасники ініціативної групи, що розробляють та втілюють молодіжні проєкти, спрямовані на розвиток власної громади;
- благодійники, що долучаються до фінансування молодіжних проєктів;
- члени команди молодіжного банку (комітету), що збирають кошти та організують конкурси молодіжних проєктів, в якості експертів приймають рішення щодо доцільності реалізації проєктів, наданих на конкурс [7].

Існує три найбільш розповсюджені моделі організації діяльності молодіжних банків.

1. Молодіжний банк створюється на базі фонду місцевої громади, який слугує джерелом та/або провідником фінансових коштів, конкурсних технологій і технологій збору коштів. Фонд може сам надавати кошти на конкурси молодіжного банку, а може допомогти знайти донора або донорів, які будуть фінансувати молодіжну програму.

2. Молодіжний банк діє на базі освітнього закладу (наприклад, школи, університету), некомерційної організації, державних або місцевих структур (наприклад, на при відділі з реалізації молодіжної політики). Учасниками молодіжного банку стають учні, студенти, активна молодь, а конкурсний бюджет може надавати як адміністрація закладу/організації, так і місцеві фонди або інші донори.

3. Молодіжний банк реєструється як некомерційна громадська організація (з утворенням самостійної юридичної особи).

Але у всіх моделях зберігаються дві основні «ознаки» молодіжного банку, які допомагають відрізнити їх від інших молодіжних програм:

- 1) самостійне проведення молодими людьми грантових конкурсів;
- 2) збір молоддю коштів для фінансового забезпечення конкурсів молодіжних проєктів.

Молоді люди, які долучаються до роботи молодіжного банку ініціатив отримують досвід і можливості, які в подальшому слугують основою формування їхнього світогляду та життєвої позиції, а саме:

- управляти і приймати рішення щодо фінансування молодіжних проєктів;
- змінювати життя та благоустрій громади;
- втілювати власні ідеї в реальність на благо спільноти;
- здобувати знання і навички, які не можна опанувати в жодному навчальному закладі;
- формувати лідерські та організаційні навички;
- навички комунікації та мотивації людей.

Молодіжний банк ініціатив – це банк ідей, банк соціально важливих проєктів, молодих і ініціативних людей, які залучають фінансові ресурси на реалізацію проєктів. Це інноваційна технологія фінансування неприбуткових проєктів на місцевому рівні через грантові конкурси, реалізована молоддю і для молоді [5].

Міжнародний та національний досвід дозволив виокремити етапи організації діяльності молодіжних банків ініціатив в громаді.

Перший етап – етап підготовки на якому визначається модель роботи молодіжного банку, візія молодіжної благодійності у громаді, організація/установа на базі якої буде проводитися діяльність; особа, яка має досвід організаційної роботи та зацікавлена у просуванні ідей молодіжної благодійності, яка буде куратором та радником молоді у процесі створення та організації діяльності молодіжного банку ініціатив.

Другий етап – створення молодіжного банку ініціатив. Першим завданням цього етапу є формування команди (комітету) молодіжного банку ініціатив: соціально активної молоді, зацікавленої у благодійній діяльності. Після того як комітет молодіжного банку ініціатив сформовано, учасники команди мають пройти серію тренінгів, спрямованих на формування командної роботи, набуття учасниками знань та навичок щодо проєктного менеджменту, фандрейзингу, грантової діяльності, ведення переговорів тощо.

Третій етап – організація роботи молодіжного банку ініціатив передбачає проведення заходів із збору коштів, організацію та проведення конкурсів молодіжних проєктів, висвітлення діяльності молодіжного банку у засобах масової інформації.

Необхідною умовою ефективної роботи та наснаження молодіжної команди є мережева взаємодія з іншими молодіжними банками та організаціями. Учасники молодіжного банку мають брати участь у додаткових тренінгах, семінарах та обмінах з іншими благодійними організаціями через конференції, електронну пошту, онлайн-заходи тощо.

Проведення молодіжними банками ініціатив *грантових конкурсів молодіжних проєктів* є інноваційним інструментом формування молодіжної активності і передбачає виконання представниками комітету ряду завдань:

- визначити пріоритет конкурсу – які напрями молодіжних проєктів будуть підтримуватися молодіжним банком. Джерелами інформації щодо пріоритетів може бути опитування жителів громади, аналіз звернень громадян, спілкування з представниками влади та громадських об'єднань тощо;
- розробити положення про конкурс молодіжних проєктів, що містить умови та терміни прийому заявок, пріоритетні напрями реалізації проєктів, терміни та алгоритм проведення конкурсу, критерії відбору переможців, умови фінансової підтримки молодіжних проєктів та оцінки їх реалізації;
- поширити у громаді інформацію про конкурс і залученням різноманітних інформаційних джерел – місцеві засоби масової інформації, соціальні мережі, організацій-партнери, молодіжні спільноти тощо;
- здійснити прийом заявок до участі у конкурсі, перевірити документи на відповідність вимогам конкурсу, зареєструвати заявки. Прийом заявок може тривати місяць або ж більше, залежно від умов організації конкурсу;
- експертна оцінка молодіжних проєктів проводиться групою експертів за визначеними критеріями. На етапі експертної оцінки можна також передбачити інтерв'ю з розробниками молодіжних проєктів або ж організувати презентацію проєктів, поданих на конкурс;
- переможці конкурсу визначаються за результатами обговорення на засіданні експертної ради, критерії і процедура оцінки молодіжних проєктів має бути визначена положенням про конкурс. Договір про фінансову підтримку проєктів-переможців підписується між особою/організацією яка отримує грант та молодіжним банком ініціатив (у випадку якщо банк є юридичною особою) або організацією/установою на базі якої діє молодіжний банк;
- представники молодіжного банку ініціатив здійснюють моніторинг реалізації проєктів, що передбачає відстеження відповідності дотримання умов грантового договору;
- презентація підсумків реалізації конкурсу грантів спрямована на підтримку і популяризацію молодіжних ініціатив а також пошук нових спонсорів і партнерів.

В Україні модель молодіжного банку ініціатив впроваджено у 2008 році Миколаївською міською громадською організацією «Фонд розвитку міста Миколаєва». Робота Миколаївського банку молодіжних ініціатив полягала в тому, що молоді люди самі визначали пріоритетні напрямки проектів спрямованих на вирішення проблем молоді м. Миколаєва, залучали донорські кошти і проводили відкриті конкурси міні-грантів «Твоя ініціатива».

Молодіжні банки ініціатив в Україні працюють переважно при місцевих фондах громад. Більшість проектів, що отримують фінансову підтримку, спрямовані на облаштування благоустрою громади та допомогу соціально вразливим верствам населення. Для залучення коштів на грантову підтримку використовуються різні інструменти: благодійні акції та ярмарки, залучення представників бізнесу, благодійні флешмоби, колядування тощо. З метою популяризації та розвитку молодіжних банків ініціатив проводяться навчальні табори, тренінги, міжнародні обміни, надається методична література [6].

За інформацією ІСАР «Єднання» у 2018 році в Україні діяло 12 банків молодіжних ініціатив, участь у роботі комітетів брали 111 молодих осіб [7]. Конкурси проектів у 2018 році провели 10 молодіжних банків, було підтримано 52 проекти на суму 206 325 грн, з яких 91 757 грн збрала в своїх громадах молодь.

З метою формування обґрунтованого підходу у визначенні пріоритетних напрямів молодіжних проектів у територіальних громадах у 2021 році Державний інститут сімейної та молодіжної політики спільно з благодійною організацією «Національна мережа розвитку локальної філантропії» у рамках проекту «Молодіжні банки – 2021» що було реалізовано благодійною організацією «Національна мережа розвитку локальної філантропії» за результатами конкурсу проектів «Школа фондів громад» при підтримці ІСАР «Єднання» за фінансування Фонду Ч.С. МОТТА, провів соціологічне опитування населення восьми територіальних громадах Вінницької, Миколаївської, Київської, Львівської та Рівненської областей [3].

Опитування у форматі онлайн проведено учасниками Молодіжних банків ініціатив за методом «рівний – рівному» у восьми територіальних громадах: Барська (Вінницька область), Вознесенська, Доманівська (Миколаївська область), Березанська, Баришівська (Київська область), Стрийська, Новояворівська (Львівська область), Рівненська (Рівненська область) у квітні–травні 2021 року. За результатами опитування були виявлені особисті проблеми населення і територіальних громад; пропозиції жителів громади щодо вирішення нагальних проблем; досліджено рівень громадянської активності та форми участі громадян у благодійній діяльності.

За результатами опитування рівень громадянської активності серед жителів громад різний. Так відсоток тих, хто не бере участі у заходах, що стосуються життя їхнього населеного пункту, територіальної громади, коливається від 16,6% опитаних жителів Новояворівської територіальної громади до 43,8% у Стрийській тергромаді.

Населення готове долучитися до таких видів громадянської участі, як голосування на виборах (вказали жителі 6 територіальних громад із 8), участь у роботі по благоустрою території (3), підтримка молодіжних ініціатив (2). Причини, які заважають брати участь у розвитку громади, переважно такі: відсутність вільного часу (вказали жителі усіх 8-ми територіальних громад), зневіра у можливості захистити свої права та інтереси (2), фінансові проблеми сім'ї (2).

Щодо благодійної допомоги та участі у благодійних акціях, то переважно це пожертва у церкві та через скриньки для збору коштів (вказали жителі 4 територіальних громад), просто надання грошей людям (3), пожертва через банківський переказ (2). Першочерговою причиною, що спонукала до благодійності, жителі усіх громад визнали співчуття тим, кому потрібна допомога.

Результати опитування та пропозиції щодо активізації громадянської участі жителів кожної із територіальних громад були презентовані на Конференції-з'їзді лідерів

Молодіжних банків ініціатив організованих 11–12 червня 2021 року. За результатами опитування представники молодіжних банків ініціатив кожної з територіальних громад отримали інформацію щодо нагальних потреб та проблем територіальної громади, що турбують жителів, що була використана при визначенні пріоритетних напрямів грантових конкурсів молодіжних проєктів у громадах.

Враховуючи кардинальні зміни у житті громад України через військові дії, зміни економічного та соціального розвитку країни та окремих регіонів, доцільно продовжити практику вивчення потреб та можливостей жителів громади за участі молоді. Такі опитування дадуть змогу визначити нагальні місцеві потреби та ресурси активної участі населення у відновленні та розбудові територіальних громад, а також визначити найбільш поширені форми участі жителів громад у благодійній діяльності, що допоможе молодим людям у розробці благодійних акцій та пошуку коштів на підтримку молодіжних ініціатив.

Розвиток молодіжних ініціатив у 2021 році підтримано проєктом «Рух молодіжних банків «України – просування культури філантропії та залучення молоді до громадянського суспільства», що реалізує мережа благодійних організацій «Національна мережа розвитку локальної філантропії». Не дивлячись на всі виклики воєнного стану впродовж 2022-2023 років, Молодіжні банки ініціатив продовжили свою роботу. Одним із головних напрямів роботи банків на 2023 рік визначено «реалізацію гуманітарних проєктів та отримання усіх необхідних навичок для подальшої відбудови країни молоддю» [1]. У рамках проєкту молодіжні ініціативи, спрямовані на вирішення нагальних проблем територіальних громад, у 2023 році реалізують 10 молодіжних банків ініціатив з 9 різних громад Вінницької, Івано-Франківської, Кіровоградської, Львівської, Миколаївської, Хмельницької областей.

Так Банком молодіжних ініціатив Вінниці, що діє при Фонді громади м.Вінниця «Подільська громада», у січні-лютому 2023 року було проведено конкурс молодіжних проєктів спрямованих на професійний та особистісний розвиток молоді, а також безпеку і комфорт у Вінницькій громаді [2]. Усього на конкурс було подано 30 проєктів, переможцями було визнано чотири з них: «CoolLib» Вінницького ліцею №16; вистава «Blackout» на сцені обласного драмтеатру; велогенератор «ВелоПрометей» Вінницького технічного коледжу; настільна гра «Таємнича Вінниця/Mysteriuos Vinnytsia» громадської організації «Платформа соціального розвитку «Сетап». Команда Банку молодіжних ініціатив Вінниці надасть фінансову підтримку реалізації проєктів-переможців конкурсу.

Висновки дослідження і перспективи подальших розвідок у зазначеному напрямку. Досвід роботи банків молодіжних ініціатив в Україні доводить їх ефективність та значущість для формування у молоді суспільно активної життєвої позиції, лідерських та організаційних якостей, залучення молодих людей до участі у розвитку та розбудові територіальних громад. Подальше впровадження цієї інноваційної форми молодіжної благодійності в Україні потребує вивчення вже напрацьованого досвіду та поширення досвіду організації роботи молодіжних банків ініціатив як дієвого інструменту активізації та залучення молоді до розбудови та розвитку громадянського суспільства в Україні.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. З 2021 року «Національна мережа розвитку локальної філантропії» реалізує проєкт «Рух молодіжних банків «України – просування культури філантропії та залучення молоді до громадянського суспільства». URL: <https://philanthropy.com.ua/news/view/z-2021-roku-nacionalna-mereza-rozvitku-lokalnoi-filantropii-realizue-proekt-ruh-molodiznih-bankiv-ukraini-prosuvanna-kulturi-filantropii-ta-zalucenna-molodi-do-gromadanskogo-suspilstva>
2. Молодіжний Банк Ініціатив Вінниці. URL: <https://www.facebook.com/mbi.vinnytsia/>
3. Опитування населення територіальних громад в рамках проєкту «Молодіжні банки – 2021». Державний інститут сімейної та молодіжної політики. URL:

<https://dismp.gov.ua/opituvannya-naselennya-teritorialnih-gromad-v-ramkah-proektu-molodizhni-banki-2021/> (дата звернення 05.09.2021).

4. Про основні засади молодіжної політики: Закон України від 27 квітня 2021 року № 1414-IX. Відомості Верховної Ради України, 2021, №28, ст.233.

5. Стань учасником «Молодіжного банку ініціатив». Головний сайт Ніжина, де ви знайдете всю інформацію про новини, події та історію міста. URL: <https://mynizhyn.com/news/misto-i-region/9054-stan-uchasnikom-molodizhnogo-banku-iniciativ.html> (дата звернення 20.04.2023).

6. Формування та реалізація державної молодіжної політики в Україні в умовах децентралізації/ Балакірева О. М. та ін. Тернопіль: ТОВ «Терно-граф», 2017. 100 с.

7. YouthBank – Молодіжний банк ініціатив – Єднання. Новини – Єднання. URL: <http://ednannia.ua/our-programs-and-activities/pidtrymuemo-lokalnu-filantropiiu/166-fondy-hromad/8610-molodizhni-banki> (дата звернення 09.04.2023).

REFERENCES

1. Z 2021 roku «Natsionalna mreza rozvytku lokalnoi filantropii» realizue projekt «Rukh molodizhnykh bankiv «Ukrainy – prosuvannya kultury filantropii ta zaluchennia molodi do hromadianskoho suspilstva». URL: <https://philanthropy.com.ua/news/view/z-2021-roku-nacionalna-mreza-rozvitku-lokalnoi-filantropii-realizue-proekt-ruh-molodiznih-bankiv-ukraini-prosuvannya-kulturi-filantropii-ta-zalucenna-molodi-do-gromadanskogo-suspilstva> [in Ukrainian].

2. Molodizhnyi Bank Initsiatyv Vinnytsi. URL: <https://www.facebook.com/mbi.vinnytsia/> [in Ukrainian].

3. Opytuvannya naselennia terytorialnykh hromad v ramkakh proektu «Molodizhni banky – 2021». Derzhavnyi instytut simeinoi ta molodizhnoi polityky. URL: <https://dismp.gov.ua/opituvannya-naselennya-teritorialnih-gromad-v-ramkah-proektu-molodizhni-banki-2021/> [in Ukrainian].

4. Pro osnovni zasady molodizhnoi polityky: Zakon Ukrainy vid 27 kvitnia 2021 roku № 1414-IX. (2021) Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy – Information of the Verkhovna Rada of Ukraine, 28, art.233.

5. Stan uchasykom «Molodizhnoho banku initsiatyv». Holovnyi sait Nizhyna, de vy znaidete vsiu informatsiiu pro novyny, podii ta istoriiu mista. URL: <https://mynizhyn.com/news/misto-i-region/9054-stan-uchasnikom-molodizhnogo-banku-iniciativ.html> [in Ukrainian].

6. Balakirieva, O. M. et al. (2017). Formuvannya ta realizatsiia derzhavnoi molodizhnoi polityky v Ukraini v umovakh detsentralizatsii. Ternopil: TOV "Terno-hraf" [in Ukrainian].

7. YouthBank – Molodizhnyi bank initsiatyv – Yednannia. Novyny – Yednannia. URL: <http://ednannia.ua/our-programs-and-activities/pidtrymuemo-lokalnu-filantropiiu/166-fondy-hromad/8610-molodizhni-banki> [in Ukrainian].